

עם השנתון

במאמר הפותח את השנתון מנסה פרופ' דב לנדאו להתמודד עם אחת משאלות היסוד של ההוראה: כיצד לאפשר למידה שלמה, מדויקת וברורה, שתכניה ישתמרו בתודעת הלומד בשלמות ולאורך זמן רב. המחבר מציב לצורך כך שני תנאים הכרחיים וזאת, בנוסף לתנאים המקובלים על-פי תורות הלמידה השונות: הלמידה הרב-מימדית שמשמעה שימוש בחומרי למידה מגוונים המגבים את הלימוד, והלמידה המודעת המבקשת להדגיש את חשיבות המודעות המלאה בכל אחד משלבי הלמידה של חומר נתון. בחלקו השני של המאמר מודגשת הלמידה הרב-מימדית המודעת באמצעות טקסטים ספרותיים מהשירה העברית.

שרה כ"ץ עוסקת במאמרה בשאלת הקשר בין כותב הטקסט לבין הנמען. התאמת המבע התקשורתית לתכונות הנמען עשויה להעלות את איכות התקשורת ביניהם. בעשרות השנים האחרונות גוברת המודעות לצורך להתאים את הכתיבה לנמען. טכניקות מגוונות המתבססות על גישות תיאורתיות שונות פותחו במהלך השנים. המחברת מתייחסת גם לצדדים הבעייתיים של התאמת הכתיבה של התלמיד בבית הספר שכן ברוב המקרים הנמען הוא המורה, סיטואציה היוצרת קונפליקטים. בחלק האחרון של המאמר מועלות הצעות לטיפול המודעות והתאמת הכתיבה לנמען במסגרת בית הספר.

ד"ר יהושפט נבו מעיין בתולדותיה של ירושלים כפי שעולה מן המקרא ומן המקורות החיצוניים. שאלות זיהוי הוודאי של אתרים שונים במרחב העיר מעסיקות את החוקרים מזה למעלה ממאה שנים. השאלה המרכזית היא – מיקומה של ירושלים בתקופת בית ראשון – האם שכנה העיר על הגבעה המזרחית בלבד מדרום להר המוריה או התרחבה גם אל הגבעה המערבית, מקום בו נמצאת העיר העתיקה כיום. נראה כי החפירות הארכיאולוגיות לאחר מלחמת ששת הימים פתרו סוגיה זו.

גם מאמרו של ד"ר ניסן אררט עוסק בתיחומה של ירושלים ומיקום חומותיה בתקופת בית שני, כפי שניתן ללמוד מתוך עיון מדוקדק בתיאורים המפורטים בספר נחמיה. המחבר מגיע למסקנה, כי ירושלים בתקופה האמורה הייתה עיר רחבת ידיים ומתוך גישה זו גם מוסברים הכתובים המופיעים בספר ירמיהו ובספר זכריה והמתייחסים לנקודות הציון המתחמות את העיר. לדעת המחבר, מצביע זיהוי המקומות המצוינים במקורות על כך שכבר בימי בית ראשון הייתה ירושלים עיר גדולה בהרבה ממה שסבורים חלק מהחוקרים.

הרב רונן לוביץ בוחן במאמרו את התפישות ההיסטוריוסופיות של שני הוגי דעות והיסטוריונים יהודיים בני המאה ה-19, רבי נחמן קרוכמל וצבי היינריך גרץ ומשווה את תפישות עולמם עם גישתו של הראי"ה קוק לניתוח ובדיקת המשמעות של תופעות ותהליכים היסטוריים בתולדות עמנו. למרות נקודות דמיון הקיימות בתפישת ההיסטוריה של הרב קוק ושני קודמיו, מצביע הרב לוביץ על הבדל עקרוני ביניהם. בעוד אצל

קרוכמל וגרץ קיים רצון להעמיק את הבנת היהדות מתוך ניתוח התהליכים ההיסטוריים, הרי שהרב קוק מדגיש דווקא את היהדות כנקודת הבסיס שלאורה ועל פיה יש לפרש את מהלכי ההיסטוריה.

מגמות היסוד בברכות הנהנין הן נושא עיונו של אלכס גליקסברג. גישה אחת רואה ב"ברכות הנהנין" בקשת רשות מהקב"ה להשתמש בטוב שברא בעולמו בעוד שהגישה האחרת מדגישה את ההודאה והשבח לאל על שנתן לנו מזון בשפע ולא חיסר בעולמו דבר.

המחבר מסביר את התפישות השונות העומדות בבסיס מגמות אלו תוך הדגשה כי ההבחנה באה לידי ביטוי עוד בתקופת התנאים.

בחלק הראשון של מאמרו מציג יעקב אמיד את עקרונות ביקורת הטקסט וביקורת הסוגיא, הנהוגים כיום במחקר המדעי של התלמוד. המחבר מתאר תיזות שונות המתייחסות לדרך ההתפתחות של הסוגיות בתלמוד הבבלי.

בחלק השני של המאמר מודגמים הדברים בקטע מתחילת הפרק "אלו מציאות" במסכת בבא מציעא.

הרב בועז כהן מגדיר את מאמרו כמסע אינטלקטואלי בעקבות מדרש אחד ממדרשי חז"ל. תוך עיון בפסקה הראשונה הפותחת את מדרש בראשית רבה, מציג המחבר קשת רחבה של פירושים ומחקרים, הן מחקרים אקדמיים בני זמננו והן פרשנות מסורתית. העיון רב הפנים בקטע אחד מתוך מדרש רבה, מצביע על העושר הגדול הטמון במדרשי חז"ל.

המאבק על שטחי ארץ-ישראל, גאולת הקרקע והתיישבות יהודית הן משימות לאומיות אקטואליות שהעסיקו את הציבוריות היהודית כבר בשנות ה-80 של המאה התשע עשרה. דר' יצחק ציטרין מתמקד במאמרו בבדיקת מדיניות רכישת הקרקעות בשנות ה-20, מה שכונה אז "הפוליטיקה הקרקעית". מסתבר כי ההנהגה הציונית העדיפה בתקופה זו רכישת קרקעות באזורים מסוימים דווקא, מטעמים פרקטיים, מבלי לקחת בחשבון באותה עת את המאבק הלאומי על קרקעות ארץ-ישראל. מדיניות זו השתנתה החל במחצית השנייה של שנות ה-30, כשהחל המאבק המדיני הבטחוני ומאמץ ההתיישבות הופנה לאזורים שנחשבו אז לפריפריה.

דר' מרדכי פרידמן מתאר במאמרו את פעילותה של אחת היחידות הדתיות בפלמ"ח. צעירים דתיים שבקשו, בתקופה של טרום המדינה, להתנדב למסגרת צבאית, תוך שמירה על אורח חיים דתי, לא יכלו להצטרף לפלוגות המחץ (פלמ"ח), שהוקמו בראשית שנות ה-40, בברכת הבריטים, שכן לא היו קיימים אז התנאים שאפשרו קיום אורח חיים דתי במסגרת החצי צבאית. היחידות הדתיות שפעלו במסגרת חטיבות הפלמ"ח והתקיימו גם במסגרת צה"ל, עד סוף 1949, תרמו בפעילותם תרומה משמעותית להתיישבות ולמאבק הקיום של העם היהודי בארץ-ישראל.

מאמרה של מירה שטרית עוסק באחד מהוגי הדעות החשובים שחיו בספרד בתקופת "תור הזהב", ר' בחיי אבן פקודה, שהיה פילוסוף ומשורר. האם ר' בחיי היה חדשן ששאף לשנות את פני היהדות או שהיה שמרן שהדגיש מוסכמות מקובלות בדורו, זו השאלה הנבדקת במאמר. כמו כן, בוחנת המחברת את המוטיבים

הפילוסופיים בשירתו של ר' בחיי תוך הדגשת הזיקה הישירה בין השירים לבין יצירתו הפילוסופית הידועה "תורת חובות הלבבות".

החתונה היהודית ומוסד השדכנות הם הנושאים בהם עוסק חיבורה של דר' אריאלה קרסני, במסגרת מחקרה על היצירה העממית היהודית. מנהגי החתונה ונורמות התנהגות הקשורות באירועי מרכזי זה בחיי האדם, התפתחו באופן ייחודי בקהילות שונות ברחבי העולם. באמצעות פתגמים ושירים עממיים, המשקפים נורמות ומרקם חברתי, מוצגים במאמר תהליכי שינוי והתהוות במערכת החתונה היהודית ובמוסד השדכנות במזרח אירופה של סוף המאה התשע עשרה ותחילת המאה העשרים.

דר' טליה הורוביץ בוחנת בחלק הראשון של מאמרה את מושג הסוגה (הז'אנר) כמסגרת המאפיינת יצירות ספרותיות בעלות תכונות דומות. ניתן לסווג יצירות ספרותיות לפי צורתן החיצונית (סיפור או חרוז) ולפי התכונות הפנימיות כגון, הנעימה השלטת, הגישה או התכלית. עם זאת, קיימת קשת דעות באשר לתפישת המושג וליכולת לסווג יצירה לסוגה מסוימת. החלק השני של המאמר מתייחס לסוגת הקינה תוך ניסיון להציע מתודה לקביעת מאפייניה של סוגה זו.

שני המאמרים האחרונים בשנתון זה הם מתחום הוראת המתמטיקה.

המאמר של של דר' לאה אוקסמן ודר' משה סטופל מציע לקט של בניות הנדסיות ככלי מתודי לפיתוח יכולת חשיבה מתמטית ועידוד החשיבה הלא קונבנציונאלית אצל התלמיד. עיסוק בבעיות בנייה מעשיר את הידע המתמטי ומאפשר שילוב פורה בין תחומי מתמטיקה שונים – אלגברה, הנדסה וטריגונומטריה.

המאמר של דוד זלצר, דר' רחל מוגילבסקי ודר' משה סטופל מציג מגוון משימות בתחום הנדסת המרחב. ידע בהנדסת המרחב בפרט וראייה מרחבית מפותחת בכלל, חשובים בתחומים שונים במקצועות מדעיים וכן בתחומי ההנדסה והאמנות. הנדסת המרחב נלמדת בכל הרמות במסגרת תכנית הלימודים במתמטיקה. לימודי הנדסת המרחב עשויים לפתח יכולת ראייה ודמיון מרחבי ומסייעים גם בפיתוח כישורים כמו יכולת אינטואיטיבית, חשיבה לוגית, העלאת או שלילת השערות, מיומנויות בעלות חשיבות, הרבה מעבר לתחום הוראת המתמטיקה.

קריאה מהנה!

דר' ערן לויזון
מנהל המכללה
